

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТ ЯНА ДЛУГОША В ЧЕНСТОХОВІ (UJD),
М. ЧЕНСТОХОВА, ПОЛЬЩА

МИСТЕЦТВО У НЕЛІНІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Збірник матеріалів
II Міжнародної науково-практичної конференції
19-20 жовтня 2023 року

Тернопіль, 2023

Богдан КИСЛЯК,

докторант ХНУМ імені І. П. Котляревського

Львівський державний університет

фізичної культури імені Івана Боберського,

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедра хореографії та мистецтвознавства

Львів, Україна

bogdankuslyak@gmail.com

ORCID iD: 0000-0002-5622-8851

Bohdan KYSLIAK,

doctoral student HNUM IMENI I. P. Kotlyarevsky

'Ivan Bobersky' Lviv State University of Physical Culture,

PhD in Art Studies, Associate Professor at the Department

of Choreography and Art History

Lviv, Ukraine

bogdankuslyak@gmail.com

ORCID iD: 0000-0002-5622-8851

СОНОРНИЙ ПАРАМЕТР СУЧАСНОЇ БАЯННОЇ МУЗИКИ ЯК НОВИЙ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ТЕМБРОВИЙ ПРОЄКТ

SONIC PARAMETER OF CONTEMPORARY BAYAN MUSIC AS A NEW INSTRUMENTAL-TIMBRAL PROJECT

Дослідження сонорного параметру баяна в контексті сучасної музики важливо для сучасних музикантів та композиторів, оскільки дозволяє зрозуміти, яким чином звукові характеристики інструменту можуть впливати на сприйняття музики та розширювати музичний мовник.

Проте, на сьогоднішній день існує недостатньо наукових досліджень, присвячених сонорному параметру в баянній музиці. Відсутність систематизованого аналізу ускладнює розуміння та використання цього інструментально-тембрового проекту в сучасній музичній творчості.

Модерну тенденцію сучасного баянного репертуару очолили такі відомі українські композитори, які досліджували сонорний параметр як В. Зубицький, В. Рунчак, В. Власов, Л. Самодаєва, К. Цепколенко. Питання техніки композиції висвітлюються у дослідженнях С. Гоменюк (Гоменюк, 2006: 18), Т. Дугіної (Дугіна, 2002: 180), О. Жаркова (Жарков, 2000: 105). Не припиняє вивчатися в контексті мішаних технік і проблем сонористики Рябуха Н.О (Рябуха, 2017: 456), Єрґієв І. (Єрґієв, 2006: 34).

Сонористика - це галузь музичної науки та мистецтва, яка вивчає звукові явища та їх властивості у музичному контексті. Сонористика досліджує акустичні параметри звуків, такі як частота, амплітуда, тимбр, резонанси та інші характеристики, які впливають на сприйняття та враження від музики.

Культивування зазначених засобів баянно-інструментальної сонористики оригінальної музичної мови та виконавства призвело до виникнення нового явища в баянно-акордеонному мистецтві - «модерн-баян» (термін І. Єрґієва).

Великої уваги у сучасних творах вимагає ритм, що підтверджує подолання ритмічної інертності, складних ритмічних формул, зокрема остинато,

пунктирного ритму, переакцентування, синкоп, перемінного ритму, несиметричних (болгарських) ритмів, поліритмії [1, с. 11].

У баянних творах українських композиторів сучасні техніки композиції органічно поєднуються із фольклорними джерелами та індивідуальними особливостями композиторського мислення. Створенню різнобарвної гами образів сприяє специфіка звуко-фарб баяна-акордеона - оркестральність інструмента, можливість багатотембрової реалізації творчого задуму.

Елементи сучасних стилів, технік, прийомів звуковидобування композитори розглядають крізь призму авторського бачення, трансформуючи індивідуальне творче переосмислення, насичуючи баянний інструменталізм новою виразовою палітрою [3, с. 27].

Серед новацій баянного авангарду привертають увагу явища «розширення зони звучання» баяна, за рахунок нових баянно-ігрових прийомів «оновлення звуку». Це - привнесення в партитуру епатажних прийомів театралізації та «не інструментального вислову»: рецитації, наспіву, насвистування виконавця під час гри (або її імітація), тощо.

Серед сучасних композиторських технік особливого поширення набуває сонористичний комплекс баянного авангарду. Природним підґрунтям його ужитковості стали численні відкриття «нового звуку», в тому числі розмаїття тембо-колеристичних, ударно-шумових та інших специфічно баянних прийомів, семантично усамостійнених до рівня провідних музично виразових засобів [2, с. 179].

Сонорна техніка дозволяє розмежовувати звучання від мінімального до надзвичайно насиченого. Сонорна техніка представляє собою вкрай складну та багатозначну проблему. В ній існують численні аспекти, що можуть викликати обурювані дискусії та розбіжні думки [6, с. 138].

Для сонорної музики найголовніший звук, який виконує роль будівельної структури з використанням кластерних, іноді недискретних конструкцій-пластів. У цій техніці звук постає як крапка (безпосередньо об'єднує соноріку з пуантилізмом) [6, с. 144].

«Мову тембрів» активно виявляє також модерна баянна творчість, яка адаптувала сонорний вектор сучасних композиторських технік. Культивовані композиторами зразки «нового звуку» при цьому обростають рефлексіями образних значень, уявленнями, асоціаціями. З відбором типових баянно-інструментальних фонем у композиторській творчості відбулась семантизація сонорних засобів, узгоджена з логікою інтонаційного(тематичного) розвитку та формотворення.

Під знаком сонористики народився новий тип музичної драматургії та викристалізувалися специфічні тембро-виразові засоби, які спричинили виникнення своєрідної тембрової моделі.

Тембро-колеристичні, сонорні ефекти музичних творів є безпосередніми учасниками формотворчих процесів, невід'ємних від змістовної зумовленості творів, наприклад, протиставлень образних сфер або смислових обрамлень в межах репрізної функції композицій [4, с. 43].

Гомельська Ю.О. є однією з творчих постатей, чий композиторський доробок репрезентує вдалі результати. У своїй музиці Гомельська демонструє широту творчих пошуків, охоче експериментує. Їй властиве прагнення до неповторної організації музичного матеріалу (звук, тембр, інтонація),

оновлення його досі вичерпаних виражальних ресурсів і водночас глибокий зв'язок з традиціями, з тим, що генерує раціональні, логічні конструкції.

Для композитора тембро-сонорний параметр є фактором, що виступає у тісному зв'язку з інтонацією, ритмом та гармонією, визначаючи образний зміст твору. Зрештою, такою є загальна тенденція новітньої музики, у якій сонорика або музика темброколеристичних звуко ефектів творить мову сучасної композиції.

У результаті культивування засобів баянно-інструментальної сонорики в оригінальній музичній мові та виконавстві виникло нове явище в баянно-акордеонному мистецтві, яке отримало назву «модерн-баян». Дослідження І. Єргієва, присвячене цьому явищу, визначає мету формулювання концепції «модерн-баяна» як невід'ємної складової сучасного українського академічного мистецтва [3, с. 22].

Таким чином, сучасна сонорна техніка управляє звучанням від мінімального до надзвичайно насиченого, виявляючи складність та багатогранність цього музичного явища. Важливим є розуміння всіх аспектів сонорності, що сприяє подальшому розвитку та збагаченню сучасної музичної мови.

Важливим аспектом та вихідним твором є ритм, що виявляється в подоланні ритмічної інертності та використанні складних ритмічних формул. Велику увагу заслуговують такі елементи, як остинато, пунктирний ритм, переакцентування, синкопи, поліритмія, які збагачують музичну тканину творів.

У творах українських композиторів сучасні техніки композиції гармонійно поєднуються з фольклорними джерелами та індивідуальними особливостями композиторського мислення. Важливу роль в цьому відіграють специфічні баянні прийоми звукобудування, які, підкоряючись авторському баченню, допомагають розкрити музичний твір та його фольклорну семантику. Новацією баянного авангарду є явище «розширення зони звучання» баяна, що досягається за допомогою нових баянно-ігрових прийомів та «оновлення звуку». Ці атрибути «нової концертності» надають додаткового ресурсу естетичної дії та дозволяють ефективно виразити музичну ідею [5, с. 29].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гоменюк С. Музичний хронотоп: предмет і явище. Типологія форм часопросторової організації в авангардній музиці. «Теорія та історія культури». Київ, 2006. С. 18.
2. Дугіна Т. Функціональні аспекти сучасної системи звукових технік. Теоретичні та практичні питання культурології: українське музикознавство на зламі століть. Мелітополь, 2002. С. 178–187.
3. Єргієв І. Український «модерн-баян» як феномен світового мистецтва: дис... канд. Мистецтвознавства. Одеса, 2006. С. 34.
4. Жарков А. Деякі інтегративні тенденції у мистецтві напередодні ХХІ століття та парадигматичний характер техніки композиції. Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Київ, 2000. С. 101–107.
5. Кияновська Л. Українська музична культура. Тернопіль, 2000. С. 42.
6. Шурдак М.І. Інтеграція технік композиції у ХХ столітті: теоретичне обґрунтування. Дніпро, 2022 рік. С. 137-140.

